

338.43.02/433:38.5:631.14(477)

к.е.н. Невлад В.Ф.

Уманський національний університет садівництва

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ЦІНОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НА РИНКУ АПК УКРАЇНИ

Досліджено теоретичні та практичні проблеми державної підтримки сільського господарства за умов трансформації економіки АПК. Узагальнено існуючі підходи щодо визначення сутності та механізму ціноутворення на сільськогосподарську продукцію

Ключові слова: аграрний ринок, суб'єкти аграрного ринку, сільськогосподарська продукція, ціноутворення, державна підтримка, Аграрний фонд.

I Вступ.

З розвитком міжнародних глобалізаційних процесів і відкритістю ринків розуміння ролі дійового механізму державної підтримки сільського господарства, як фактора стабілізації умов відтворення в галузі набуває дедалі більшої важливості для владних структур, які формують державну політику.

Приєднання України до СОТ та інших міжнародних економічних структур і виникнення у цьому зв'язку проблемних аспектів щодо конкурентоспроможності сільського господарства та суміжних з ним галузей АПК обумовлює необхідність розроблення нової стратегії формування ефективного механізму державної підтримки, спрямованого на поліпшення умов відтворення виробництва та регулювання цінової політики на сільськогосподарську продукцію. в аграрному секторі економіки України, що є важливим народногосподарським завданням [1].

II Постановка завдання.

Наукові дослідження щодо проблем ефективного розвитку сільського господарства та форм державної підтримки висвітлені в працях провідних вчених-класиків: С.Л.Брю, Дж. М. Кейнса, К.Р.Макконела, П.Самуельсона,

А.Сміта, М.Трейсі, у працях російських вчених, зокрема І.І.Кузьміна, А.С.Міндріна, Ю.С.Сокурова, О.Г.Строкової, Б.А.Чернякова, в роботах відомих українських вчених, що досліджують місце та роль держави в забезпеченні сільського господарства, таких як М.П.Вітковський, В.П.Галушко, М.Я.Дем'яненко, М.М.Ільчук, М.В.Калінчик, О.М.Карасик, С.М.Кваша, І.В.Кобута, П.А.Лайко, Ю.Я.Лузан, І.І.Лукінов, В.М.Малес, М.Й.Малік, О.М.Могильний, Л.В.Молдаван, Д.С.Олійник, Б.Й.Пасхавер, І.В.Прокопа, А.В.Фурса, О.М.Шпичак, М.Д.Янків та ін. Проте ці питання залишаються недостатньо висвітленими і потребують поглибленого опрацювання теоретичних і методологічних аспектів проблеми спрямування важелів механізму державної підтримки щодо регулювання цін на сільськогосподарську продукцію, підвищення її конкурентоспроможності на ринку та удосконалення виробництва в умовах глобалізації економічних відносин і трансформаційних перетворень в агропромисловому комплексі.

III Результати.

Сільськогосподарські підприємства, як суб'єкти аграрного ринку неорганізовані і знаходяться під тиском більш сильних і організованих суб'єктів ринку з вищим рівнем монополізму. Відсутність цивілізованої конкуренції і механізму ефективного ринкового ціноутворення негативно позначається в першу чергу на сільгоспвиробниках – головному учаснику агропромислового підкомплексу [4].

За таких умов про справедливий розподіл доходів між суб'єктами ринку без державного регулювання не може бути й мови. Детально дослідити ситуацію з ціновими співвідношеннями на аграрному ринку допомогла б система цінового моніторингу аграрного ринку. Проте така система досі не створена. Тому і необхідно налагодити моніторинг цінових співвідношень в аграрній сфері та їх відповідності рівню реальних витрат основних суб'єктів ринку. На аграрному ринку вигоди для його суб'єктів ринку розподіляються несправедливо, залежно від рівня монополізації відповідних ринків [3]. Багато з транснаціональних і вітчизняних зернотрейдерів мають власні елеватори,

сховища, комбінати хлібопродуктів і олійнопереробні підприємства, що створює умови для монополізації всього технологічного ланцюжка та їх вплив на ринкову ситуацію, що складається на даний час. Виробники сільськогосподарської продукції можуть також в деякій мірі впливати на ринкову ситуацію, хоча у них відсутня єдина цінова політика, напротивагу трейдерам та іншим учасникам ринку де вона досконало відпрацьована.

Частково несправедливий розподіл доходів на аграрному ринку можливо виправити своєчасним інформуванням сільгоспвиробників про ситуацію на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Ринкова трансформація інтеграційних зв'язків відбувається, на жаль, шляхом скорочення продажу сільськогосподарської продукції безпосередньо переробним підприємствам і непомірного розширеного збуту за комерційними каналами, які є найменш прозорими і контрольованими. Продаж за даними каналами проводиться переважно з поля та за цінами, нижчими за біржові. Величезні суми осідають у кишенях приватних підприємців та насіннєвих трейдерів. Але у сучасних умовах господарювання, ринкові механізми в обов'язковому порядку мають доповнюватися важелями державного регулювання. В перехідній економіці, де ринкові механізми ще не зрілі, ефективне державне регулювання слугує запорукою успіху справи. Саме на вирішення цієї проблеми спрямовано Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України», затверджений 27 червня 2004 р. і який вступив у силу з 1 січня 2005 року [2].

Візьмемо для прикладу степову зону України, яка найбільше спеціалізується по вирощуванню такої поширеної на даний час культури як соняшник, яка себе окуповує і дає чималий прибуток. Лише при виробництві і переробці цієї продукції встановлюється паритет цін на продукцію сільського господарства і продукцію промислового походження, що споживається в галузі. За таких обставин високорентабельна продукція стає пріоритетною, але вона не забезпечує відновлення винесених з ґрунту, культурою соняшнику поживних речовин.

Для того щоб відтворити родючість ґрунту після посіву соняшнику необхідно, щоб ціна включала вартість внесених добрив необхідних для поповнення поживних речовин винесених цією культурою. Якщо врахувати вартість винесених з урожаєм поживних речовин, то ціна реалізації насіння повинна бути вищою (рис. 1).

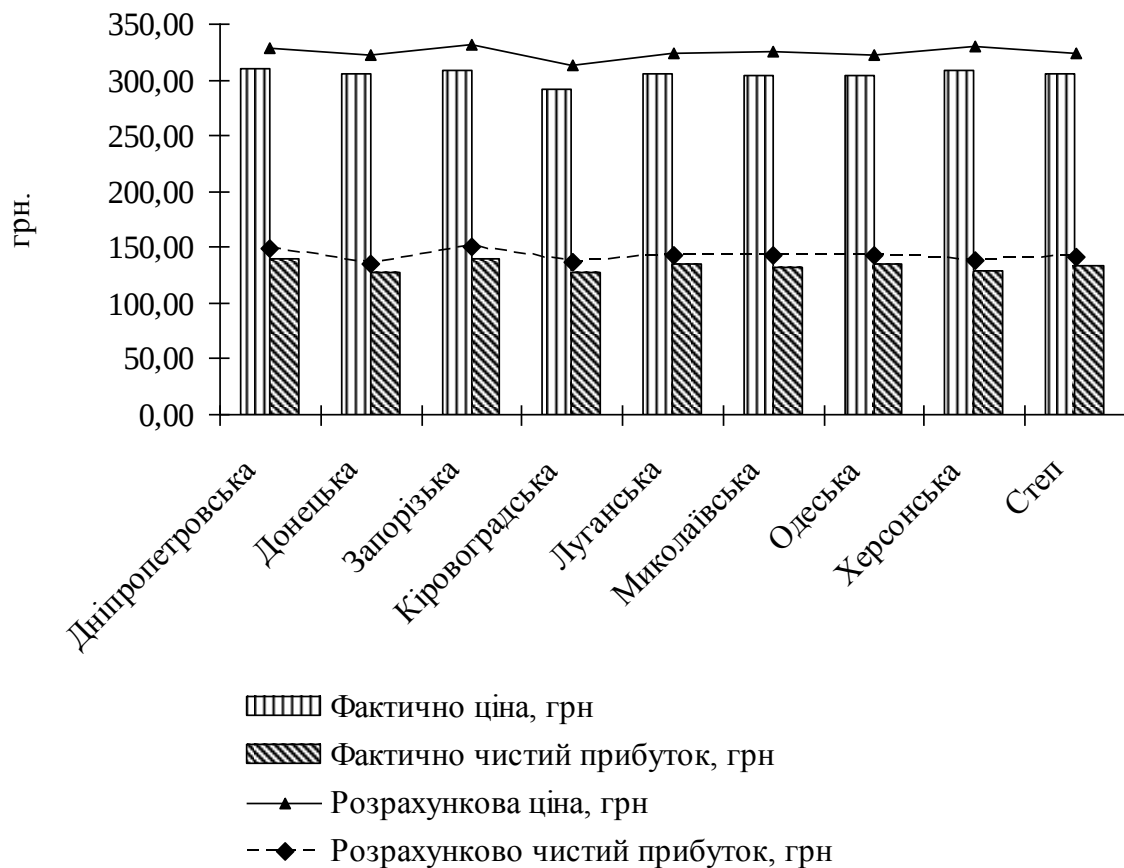

Рис. 1 Розрахункова реалізаційна ціна 1 ц насіння соняшнику з врахуванням вартості винесених поживних речовин в сільськогосподарських підприємствах зони Степу

Але, все ж таки, необхідно поєднувати систему вільного ціноутворення, яким займаються виробники продукції, з елементами її державного регулювання. Такий принцип має використовуватися для забезпечення цінового паритету на продукцію сільського господарства та засоби виробництва, що надходять у цю галузь від промисловості.

Але, як показано на рисунку 2, між рівнем мінімальних і максимальних цін існує «ціновий коридор», регулювання яким має здійснювати держава. Мінімальна закупівельна ціна окремого виду продукції є ціновим індикатором,

що слугує підставою для прийняття рішення про здійснення фінансової інтервенції.

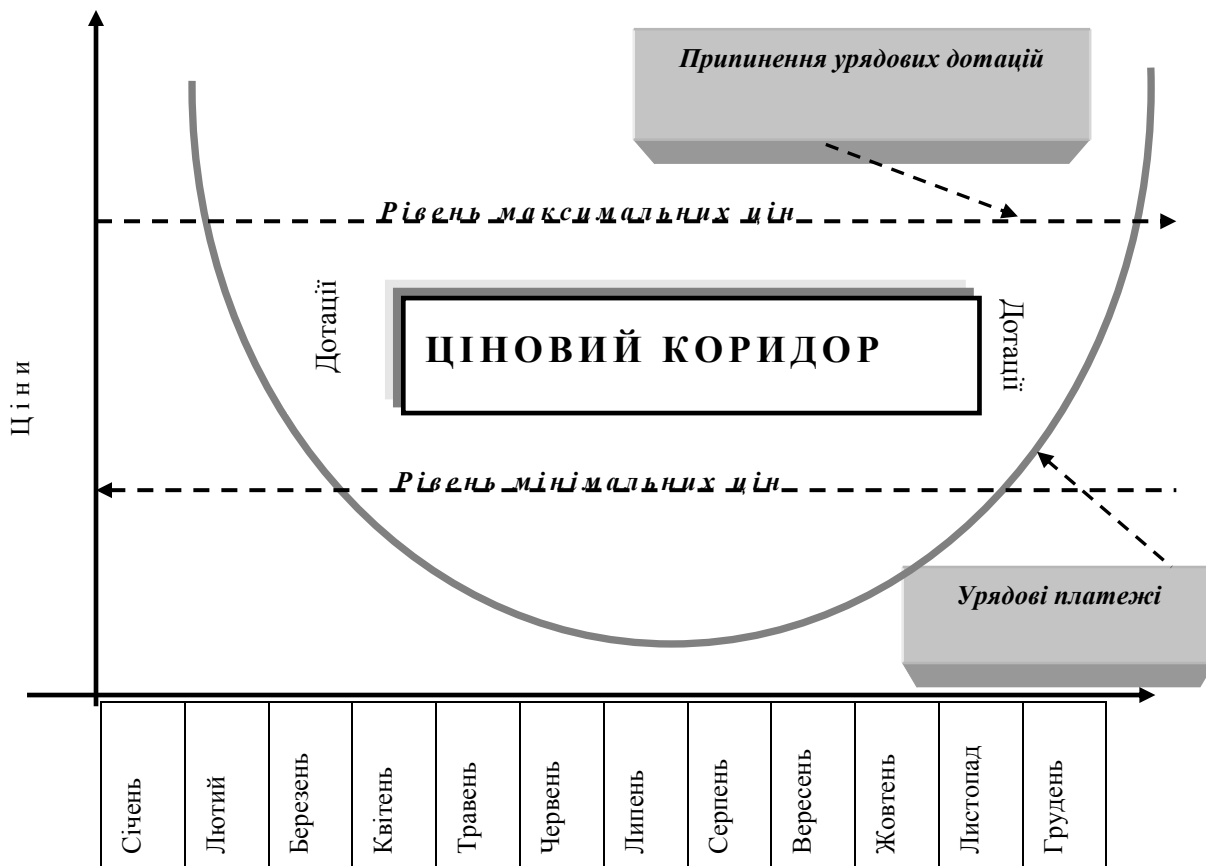

Рис. 2 Механізм дії мінімальної та максимальної ціни

Розмір мінімальної та максимальної закупівельної ціни окремої сільськогосподарської продукції що регулюється державою не може змінюватися протягом відповідного періоду. За рисунком 2, урядові дотації до мінімальної ціни надаються доти, поки вони не досягнуть рівня максимальних заготівельних цін, після чого дотування припиняються.

Неменш важливим є законодавче забезпечення державного регулювання ринку страхування сільськогосподарської продукції. Це досить суттєвий важіль державної підтримки аграрного виробництва. Адже сільське господарство здебільшого знаходиться в екстремальних умовах, значно залежить від кліматичних факторів. Тому попереднє страхування ризиків загибелі або втрати сільськогосподарської продукції та капітальних активів являє собою важливий засіб підтримки аграрного виробництва.

У Законі України «Про Державний бюджет» на 2008 рік визнано за необхідне створення державної бюджетної спеціалізованої установи — Фонду аграрних страхових субсидій виробникам сільськогосподарської продукції [8]. Тут регламентовано порядок формування і функціонування цієї структури. Доходи фонду формуються за рахунок обов'язкових відрахувань страховиками від суми страхових премій, одержаних у результаті обов'язкового або добровільного страхування окремих видів сільськогосподарської продукції, первинного внеску та кредитів з державного бюджету.

Кредитна підтримка виробників (кредитна субсидія) полягає у субсидуванні частини плати (відсотків) за використання короткострокових та середньострокових кредитів, наданих банками.

IV Висновки

Отже, поєднання державного та ринкового регулювання цін і доходів сільськогосподарських виробників повинно досягатись шляхом удосконалення та розширення їх державної підтримки; посилення антимонопольного контролю за формуванням цін на матеріально-технічні ресурси і послуги, що надаються сільському господарству; впровадження механізмів забезпечення рівновигідної участі в розподілі доходів усіх учасників процесу виробництва, заготівель, зберігання і переробки та численних посередників при реалізації сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів; державної підтримки доходів товаровиробників через фінансування окремих державних програм; підтримання експорту системою субсидування, вдосконалення регулювання імпорту продовольства, цін на окремі види продукції внутрішнього ринку; створення власності на землю та формування господаря на ній.

Ринкове регулювання має здійснюватися також через механізми квотування виробництва сільськогосподарської продукції у найбільш економічно сприятливих сировинних зонах в обсягах внутрішніх та експортних потреб; закупівлі продукції на конкурсних засадах та через відкриті товарно-кредитні корпорації оптових ринків, систему біржової торгівлі.

Державна політика регулювання ринку сільськогосподарської продукції має будуватись на засадах введення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників з метою забезпечення прибутку від виробництва продукції через систему державних або заставних закупівель, виплати компенсацій на 1 га посівів тощо. Взамін експортного мита, держава може регулювати експорт сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки шляхом введення експортних квот, що дозволяє лімітувати вивіз сільськогосподарських культур в момент скорочення поставок сировини на переробні підприємства. Паралельно, державна політика повинна заохочувати переробні підприємства виходити на ринок шляхом забезпечення їх відповідними законодавчими, податковими та митними нормативними документами.

Література

1. Вітковський М, П. Посилення ролі держави при переході до ринку // Економіка АПК. - 2007. - №7. - с.134.
2. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України», затверджений 27 червня 2004 р. і який вступив у силу з 1 січня 2005 року.
3. Кириленко І.Г. Аграрна реформа в Україні: надбання, проблеми // Економіка АПК. - 2005. - №5. - 8-14 с.
4. Політика і розвиток сільського господарства в Україні / За ред. Штефана фон Крамона-Таубеля, Сергія Зорі, Людвіга Штріве. - К.: Альфа Принт, 2001. -С. 191.
5. Статистичний щорічник «Сільське господарство України» за 2005 і 2008 рр. // Держкомстат України. - с. 17, 23, 24, 30, 34.
6. Титарчук І.М. Державний вплив на ціноутворення в аграрному секторі // Університетські наукові записки. - Хмельницький ун-т управління та права – 2005.– № 1-2 (13-14). – С. 380-383.
7. <http://www.minagro.gov.ua>.
8. <http://www.minfin.gov.ua>.